

Meer focus op leven lang bewegen

Tekst: Bea Ros

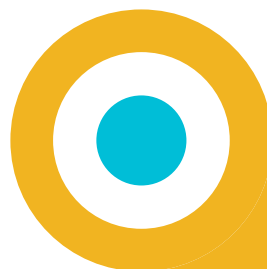
Breder, diverser en meer aandacht voor beweegmotivatie. Dat zijn enkele zaken die de vakvernieuwingscommissie van leraren, vak- en curriculumexperts voor ogen houdt bij het actualiseren van de examenprogramma's voor LO, LO1, LO2 en BSM. Ze krijgen feedback van een advieskring met vertegenwoordigers van onder meer de vakvereniging en lerarenopleidingen.

De huidige examenprogramma's voor de vakken binnen bewegen en sport dateren uit 2006 en sindsdien is de wereld veranderd. 'De sport- en beweegcultuur is veel rijker en veelzijdiger geworden', vertelt Bart Raijmakers, lerarenopleider bij Fontys en vanuit ALO Nederland lid van de advieskring. 'Kijk alleen maar naar de Olympische Spelen, waar nu bijvoorbeeld ook skaten en breakdance op het programma staan.'

Naast sportbeoefening in klassieke zin, waarin competitie een belangrijke rol speelt, zijn er andere verschijningsvormen van en motieven voor bewegen. Zoals Raijmakers zegt: 'De meeste mensen die hardlopen, doen dat niet om een wedstrijd te winnen.'

Beweegmotivatie

Ook Jacob Nienhuis, als curriculumexpert bij SLO lid van de vakvernieuwingscommissie, benadrukt de noodzaak van inhoudelijke vernieuwing. 'De huidige examenprogramma's gaan uit van vijf grote beweegdomeinen: spel, turnen, atletiek, bewegen op muziek en zelfverdediging. We denken dat die indeling achterhaald is, de huidige beweegvormen zijn zoveel diverser, die passen niet meer in die structuur.'

Wil je leerlingen bij de les houden en motiveren voor bewegen, dan is het zaak aan te sluiten bij die diverse beweegcultuur. 'Daarover voeren we in onze commissie en met de advieskring het gesprek: hoe kunnen we in de examenprogramma's meer ruimte geven voor motieven om te bewegen?', vertelt Nienhuis. 'Je kunt bewegen voor avontuur, voor ontmoeting met anderen, om jezelf uit te dagen, gezonder te leven enzovoort. We willen leerlingen al die perspectieven op deelname aan bewegen laten ontdekken. Dat is echt een nieuw aspect en we zijn druk bezig om te bedenken hoe we dat een goede plek in de programma's kunnen geven.'

Daarmee haken de programma's bovendien aan bij de toenemende bewegingsarmoede. 'Dat is een serieus maatschappelijk probleem', stelt Lieke Hartenberg, gymleraar op havo/vwo en lid van de vakvernieuwingscommissie. 'De vakken LO en LO1 kunnen een bijdrage leveren om onze leerlingen voor te bereiden op een leven lang bewegen. Dat is altijd al een belangrijke taak geweest, maar de noodzaak is wel urgenter geworden.'

Raijmakers vult aan: 'Het onderwijs kan en hoeft de beweegarmoede in de maatschappij niet op te lossen. Maar met de uren bewegingsonderwijs kunnen we leerlingen wel activeren en hen laten kennismaken met wat er allemaal mogelijk is. Door hen een rijk palet aan te bieden, kunnen ze ontdekken welke vorm van bewegen bij hen past.'

“Door leerlingen een rijk palet aan te bieden, kunnen ze ontdekken welke vorm van bewegen bij hen past.”

In samenhang

De huidige examenprogramma's voor de diverse schoolsoorten zijn los van elkaar ontwikkeld. Nu gebeurt dat in samenhang: de vakvernieuwingscommissie ontwikkelt programma's van vmbo-b tot en met vwo. Ze bouwt bovendien voort op de al gepubliceerde conceptkerndoelen voor de onderbouw. 'Zo zorgen we voor een doorlopende leerlijn binnen en tussen schoolsoorten', zegt Hartenberg. 'Dat heeft een grote meerwaarde, want het leidt tot minder overlap en meer samenhang.'

De commissie formuleerde tot nu toe een algemene karakteristiek van bewegen en sport (met een visie op het vak en zijn positie in de bovenbouw) en een raamwerk met een schematische weergave van de inhoud per domein en subdomein. Ze legde deze voor feedback voor aan de advieskring. 'Een van de adviezen die we terugkregen van de advieskring, was om nog meer te werken aan samenhang tussen kernvak en keuzevak', vertelt Nienhuis. 'En inderdaad moeten we nog scherper formuleren waarin het keuzevak zich onderscheidt en wat het toevoegt. Globaal gaat het bij het kernvak om de leerling als beweger, bij het keuzevak leren leerlingen ook om bewegen te regelen en te onderzoeken, het gaat ook om de leerling als begeleider en ontwerper van bewegen.' Hartenberg licht dit laatste toe: 'Bij het keuzevak bedenken leerlingen bijvoorbeeld beweegactiviteiten voor anderen, van een eenvoudig tikspel tot en met een training om de tactiek bij basketbal te verbeteren. Of: wat komt er allemaal kijken bij het organiseren van een korfbaltoernooi?'

Voor de verplichte vakken LO en LO1 nam de commissie de drie beweegdomeinen uit de kerndoelen voor de onderbouw over - leren bewegen, samen bewegen en betrokken bewegen - en voegde ze daar als vierde domein gezond bewegen aan toe. 'We merken dat dit thema erg leeft in de bovenbouw van het vo', vertelt Nienhuis. 'Je kunt denken aan een oriëntatie op activiteiten gericht op inspanning of ontspanning en hoe die invloed kunnen hebben op gezondheid en welbevinden. Maar ook denken we aan het onderzoeken en ontwikkelen van gezond beweeggedrag of de invloed van digitale technologie.'

“Zo zorgen we voor een doorlopende leerlijn binnen en tussen schoolsoorten.”

De commissie denkt verder samen met de advieskring na over de mate van differentiatie tussen schoolsoorten. 'In principe willen we voor de kernvakken niet differentiëren', vertelt Nienhuis. 'Voor de keuzevakken overwegen we dat wel, vanwege het verschil tussen vmbo en havo in uitstroom, hier vragen vervolgopleidingen om verschillende vaardigheden. Maar het is nog onderwerp van gesprek hoe we daarmee precies omgaan. We moeten uiteraard ook rekening houden met de duur van een examenprogramma en de leeftijd van leerlingen.'

Actualisatie examenprogramma's

In opdracht van OCW werkt SLO aan de actualisatie van het curriculum. In september 2024 begon de vakvernieuwingscommissie bewegen en sport, bestaande uit leraren, vak- en curriculumexperts, met de ontwikkeling van nieuwe examenprogramma's voor de vakken LO, LO1, LO2 en BSM. Na oplevering van de conceptexamenprogramma's in zomer 2026 volgt een fase van beproeven. Op het webplatform www.actualisatie-examenprogrammas.nl/bewegen-sport vind je meer informatie over het proces en kun je je aanmelden voor nieuwsupdates.

De commissie heeft verder de opdracht gekregen om te adviseren over een goede naam voor het keuzevak, waar nu nog twee namen voor zijn: LO2 en BSM. Hier waren ze snel uit: wat commissie en advieskring betreft, wordt de naam van het keuzevak straks overal BSM.

Eigenaarschap

De volgende stappen voor de vakvernieuwingscommissie zijn om concrete sets eindtermen te formuleren. 'Dat doen we op twee manieren', vertelt Nienhuis. 'Per vak werken we horizontaal een domein uit voor diverse schoolsoorten en voor één schoolsoort werken we alle domeinen uit.' Van het grote plaatje duiken de commissieleden dan echt inhoudelijk de diepte in. Het betekent schaven aan formuleringen voor doelzin, uitwerking ('het gaat hierbij om') en illustraties ('te denken valt aan').

Dat is een pittige uitdaging, stelt Raijmakers. 'Beschrijven wat leerlingen moeten kunnen, is relatief eenvoudig. Maar beweegmotieven zijn minder gemakkelijker te vangen in meetbare doelen. Daar draait het om: wie ben ik als beweger en wat betekent dat voor wat ik later ga doen?' Meer dan bij de cognitieve vakken heb je bij bewegen en sport bovendien te maken met grote verschillen tussen leerlingen. 'Bij de indeling van leerlingen naar schoolsoort wordt niet geselecteerd op beweegvaardigheid', zegt Hartenberg. 'Dat is voor gymleraren een extra uitdaging. We willen proberen met onze beschrijving van de eindtermen daar voldoende recht aan te doen.' Het vertrekpunt is ook anders dan bij de cognitieve vakken: er is minder strak een minimumniveau te benoemen dat elke leerling moet behalen. 'De ene leerling is vaardig in hockey, de ander in breakdance. De een wil graag uitblinken in een sport, de ander wil gewoon lekker bewegen. Dat is allemaal goed.'

Raijmakers knikt. 'Uit onderzoek weten we dat er twee voorwaarden zijn om te blijven bewegen of sporten: je moet jezelf voldoende vaardig voelen en je hebt ervaren dat de beweeg- of sportactiviteit plezierig is.' Onderwijs geeft leerlingen idealiter de kans dat te ervaren en te ontdekken én de mogelijkheid zichzelf te kunnen ontwikkelen in wat ze leuk vinden.

Nienhuis benadrukt daarom het belang van eigenaarschap bij leerlingen. 'We zijn er mee bezig om dat een plek te geven in de examenprogramma's: leerlingen die aan het stuur staan van hun eigen ontwikkeling. Juist omdat we leerlingen willen voorbereiden op een leven lang bewegen, op zelfstandige deelname aan bewegen dus. Dan heb je meer nodig dan alleen een kunstje als weten hoe je hoog springt of dribbelt met een basketbal. Dan moet je weten wat je kunt, wat bij jou past en waarom je iets leuk vindt. Dat zijn voor ons vakgebied relatief nieuwe doelen.'

Doorlopende leerlijn

Bij het ontwikkelen van nieuwe examenprogramma's bouwt de vakvernieuwingscommissie voort op de conceptkerndoelen voor het leergebied bewegen en sport. Zo ontstaat een doorlopende leerlijn van begin basisschool tot en met eind voortgezet onderwijs. Deze conceptkerndoelen zijn eind 2024 gepresenteerd en worden op dit moment binnen het onderwijs beproefd. Kijk voor meer informatie op het webplatform www.actualisatiekerndoelen.nl/bewegensport.

Inspirerend

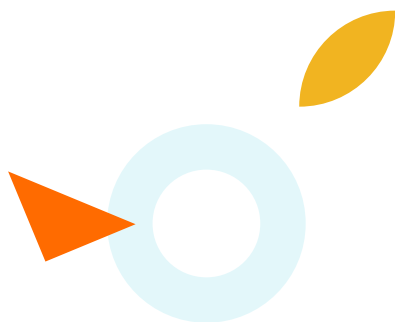
Nienhuis en Hartenberg zijn heel blij met de inbreng vanuit de advieskring. 'Ze vormt een belangrijke thermometer voor ons', zegt Nienhuis. 'Via de advieskring horen we wat er leeft en wat mensen haalbaar achten.' Iedere leraar kan via de advieskring, bijvoorbeeld via de vakvereniging, feedback geven op de tussenproducten. Ook de leraren in de vakvernieuwingscommissie leggen de koppeling met de praktijk, aldus Hartenberg. 'Als leraar kunnen we snel toetsen: hoe zet ik dit om in de praktijk? En: welk gedrag willen we precies zien bij leerlingen en hoe kunnen we dat terugvertalen naar de doelen? Zo is er een voortdurende wisselwerking.'

Hartenberg vindt het een voorrecht en zeer inspirerend om samen met vakgenoten mee te mogen denken over het nieuwe curriculum. 'Mijn leerlingen beter leren bewegen en laten ontdekken welke vorm van bewegen bij hen past. Dat is waar ik het als leraar allemaal voor doe. De nieuwe examenprogramma's gaan mij en mijn collega's daarbij helpen.'

Nienhuis hoopt dat de conceptexamenprogramma's ook helpen om nog meer met leerlingen het gesprek aan te gaan over de beweegactiviteiten. Wat vond je ervan? Hoe ging het samenspel? 'Dat sociale aspect van bewegen is juist in de bovenbouw heel belangrijk en dat kun je explicieter in de les naar voren laten komen, bijvoorbeeld met een opdracht als "verzin nieuwe spelregels voor dit spel" of "hoe kunnen we het zo doen dat iedereen mee kan doen?"' Dat gebeurt nu vast ook al wel in lessen, denkt hij. 'Maar door het in de eindtermen op te nemen, gaat de vrijblijvendheid eraf. En natuurlijk kunnen leraren dat op een manier invullen die bij hen en hun leerlingen past.'

"Via de advieskring horen we wat er leeft en wat mensen haalbaar achten."

Raijmakers ten slotte is blij met zijn plek in de advieskring. Daar kan hij straks als lerarenopleider de vruchten van plukken. 'Ik ben al aan het nadenken over hoe we onze studenten kunnen leren om leerlingen te begeleiden naar een leven lang bewegen. Want dat is uiteindelijk het overkoepelende doel.'

Meer informatie

Lees het laatste nieuws op slo.nl/actualisatie. Voor ieder leergebied zijn ook webplatforms ontwikkeld om op de hoogte te blijven van vorderingen in het traject. Meld je aan voor de automatische nieuwsupdates op www.actualisatiekerndoelen.nl.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*